СРЕДНО УЧИЛИЩЕ „СВЕТИ ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ”
с. СКАЛИЦА, общ. ТУНДЖА, обл. ЯМБОЛ
п.к. 8645, ул. „Христо Ботев” № 24,
e-mail -info-2851559@edu.mon.bg

УТВЪРЖДАВАМ ДИРЕКТОР:.....
/Вл. Пчеларова/

УЧИЛИЩНА ПРОГРАМА ПО ГРАЖДАНСКО, ЗДРАВНО, ЕКОЛОГИЧНО И ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ

ЗА УЧЕБНАТА 2026/2027 ГОДИНА

Председател : Красимира Желева
Членове: Иванка Муцова
Йонка Динева

Настоящата програма е приета на заседание на Педагогическия съвет с Протокол №2 от 21.09.2026 г. и са утвърдени със Заповед № 41/21.09.2026г. на Директора на училището.

ВЪВЕДЕНИЕ

Училищната програма по гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование урежда:

1. същността и целите на гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование;
2. начините и формите за осъществяване на гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование;
3. рамковите изисквания за резултатите от обучението по гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование;
4. институционалните политики за подкрепа на гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование.

Гражданското образование е насочено към формиране на гражданско съзнание и граждански добродетели и е свързано със знания за устройството на демократичното общество, за правата и задълженията на гражданина и с умения и готовност за отговорно гражданско поведение.

Здравното образование е насочено към развитие на умения за създаване или поддържане на здравословен стил и условия на живот и за доброволното адаптиране към поведение, благоприятстващо здравето.

Екологичното образование е насочено към формиране на екологична култура, екологично съзнание и екологично поведение в тяхната взаимна връзка с оглед познаване на екологичните закони, защита, подобряване, управление и разумно използване на природните ресурси, както и опазване на природната среда и на екологичното равновесие.

Интеркултурното образование е насочено към усвояване на знания за различни измерения на културните идентичности и за основни характеристики на интеркултурните отношения, формиращо позитивно отношение към разнообразието във всички области на човешкия живот, както и умения и нагласи за конструктивни взаимодействия в мултикултурна среда.

ЦЕЛИ НА ГРАЖДАНСКОТО, ЗДРАВНОТО, ЕКОЛОГИЧНОТО И ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Целите на гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование са:

1.Изграждане на автономна и активна личност, която:

а) разбира и отстоява общочовешките ценности, ценностите на демокрацията и човешките права, участва в гражданския, политическия и социалния живот по отговорен, съзидателен и ефективен за себе си и за обществото начин;

б) познава институциите, структурата и процедурите на демократичното общество, икономическите и политическите реалности на глобализиращия се свят;

в) зачита значимостта на всяка човешка личност в многообразието от нейните идентичности, признава правото и ценността на различието, приема равнопоставеността на всички в общото социално пространство;

г) осъзнава и цени своята културна идентичност;

д) взаимодейства с членовете на семейството си, общността и другите хора по конструктивен и уважителен начин;

е) изразява обосновано и критично гражданската си позиция;

ж) взема самостоятелни решения относно своето развитие, проявява инициативност и способност да си поставя цели, да планира и да обосновава действията си;

з) носи отговорност за поведението си и оценява влиянието на постъпките си за своя

живот и този на другите хора;

и) подбира адекватна информация, продукти и услуги за подобряване на здравето и поддържа здравословен начин на живот за себе си и за околните;

й) познава и спазва нормите за екологична култура и поведение с оглед опазване на природата и създаване на устойчива околна среда;

к) познава механизмите на публичните институции и гражданското общество за прилагане на споделена отговорност за опазване на околната среда и проявява готовност за участие в тях;

л) умее да прави връзки между отделни сфери на обществения живот и да разбира причините за социалните неравенства, екологичните и глобалните предизвикателства;

2.Функциониране на всяка образователна институция като автономна, активна и саморазвиваща се общност, която:

а) възпитава в демократичните ценности;

б) насърчава инициативност, отговорност, солидарност, социална чувствителност и критичност у всички участници в образователната система;

в) утвърждава устойчива, включваща, демократична и здравословна среда, свободна от различните форми на агресия и дискриминация;

г) изгражда и поддържа позитивен психологически климат и възможности за избори, свързани със здравето, екологията, гражданското участие, междукултурната толерантност, взаимното разбиране, зачитане и уважение;

д) създава позитивна образователна среда за диалог между представителите на различните културни общности в зависимост от тяхната възраст и компетентности, включително и чрез формите на ученическото участие и самоуправление.

НАЧИНИ И ФОРМИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ГРАЖДАНСКОТО, ЗДРАВНОТО, ЕКОЛОГИЧНОТО И ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

В СУ „Св. Паисий Хилендарски“ – село Скалица гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование се осъществява в:

1. часа на класа;
2. заниманията по интереси в рамките на целодневна организация на учебния ден;
3. рамките на дейностите по обща подкрепа за личностно развитие по реда и при условията на държавния образователен стандарт за приобщаващото образование;
4. ученическото самоуправление.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ

Област на компетентност	**Знания, умения и отношения** ***В резултат на обучението ученикът***
Междуличностни отношения	умее да различава и описва свои и чужди чувства, да описва и дава примери за това, как чувствата влияят върху поведението; разбира и описва различия между хората по отношение на пол, възраст, раса, етническа принадлежност, професия; разбира промените във взаимоотношенията с другите хора, свързани с порастването; дава примери и описва поведения на сътрудничество; разбира как поведението на един човек може да помогне или да нарани другите

Социална среда	познава различни демократични форми на училищния живот и определя мястото си в тях
Права на човека	познава основните права на човека и права на детето, както и основни организации и институции в тяхна подкрепа; свързва правата с отговорностите, като се отнася с отговорност и толерантност при отстояването на правата си – сътрудничество и себеотстояване
Демократично гражданство	разбира своята идентичност като „гражданин на Република България“ и „гражданин на Европейския съюз“ през споделените граждански ценности и културни традиции
Идентичности и различия в обществото	разбира принципите за равнопоставеност на половете
Власт, политика и демократични ценности	разбира на базисно ниво необходимостта от държавни институции и дава примери за тяхната роля за развитието на децата
Социална политика, справедливост и солидарност	осмисля значението на солидарността и сътрудничеството за постигането на лично и общностно благополучие; изгражда чувство на увереност и умения за общуване

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО ЗДРАВНО ОБРАЗОВАНИЕ

Област на компетентност	**Знания, умения и отношения** ***В резултат на обучението ученикът***
Психично здраве и личностно развитие	умее да определя, формулира и заявява собствените желания; разбира, че човек може да постъпи по различен начин в една и съща ситуация; разпознава основни свои чувства и има елементарни умения за изразяването им и справяне с негативни емоции

Физическо развитие и дееспособност	описва различните части на човешкото тяло и назовава различните системи на тялото; назовава и обяснява промените, които настъпват в човешкото тяло в процеса на порастването; обяснява влиянието на собственото поведение върху физическото състояние и развитие; обяснява как физическите упражнения укрепват костите, мускулите и органите и поддържат тонуса на тялото; обяснява как енергията, която човек използва, се получава от храната, ако поетата енергия е повече от използваната, тялото натрупва излишното във вид на мазнини; дава примери как личното поведение в ежедневието влияее върху физическото развитие и благополучие; демонстрира и практикува основни упражнения, дейности и игри за развитие на опорно-двигателния апарат и преодоляване на обездвижването
Превенция на употребата на психоактивни вещества	описва различните видове психоактивни вещества (алкохол, цигари, лекарства, наркотици) и тяхното влияние върху здравето; обяснява влиянието на пасивното пушене
Безопасност и първа помощ	изброява и следва елементарни правила за безопасност преди, по време на и след злополука; различава рисково от нерисково поведение и не предприема поведения, водещи до опасност за него и за другите; обяснява и демонстрира умения за оказване на първа помощ при порязвания, одраскванията, ожулвания, изгаряния, ужилвания, навяхване, изкълчване
Сексуално здраве и сексуално преносими инфекции	описва човешкото тяло и анатомичните особености на половите системи на мъжа и жената; обяснява зачеването и раждането на деца; умее да се грижи за хигиената и здравословното състояние на своята полова система; различава, отказва и избягва поведения, свързани със сексуално насилие или злоупотреба
Лична хигиена	умее да поддържа обща хигиена на тялото, облеклото, работното място и дома; описва строежа и заболяванията на зъбите, венците и устната кухина; посочва влиянието на различните храни и начина на хранене върху тях; умее да поддържа здравето на зъбите, венците и устната кухина; доказва необходимостта от съчетаване на физическо и умствено натоварване, сън и почивка;

	демонстрира елементарни умения за ефективно учене; посочва и показа умения за хигиена на очите при писане, четене, гледане на телевизия; демонстрира навици за правилно стоене на чина, носене на ученическа чанта; описва функционирането на слуховия анализатор и изброява изискванията за хигиената на ушите
Хранене	класифицира храните в различните хранителни групи; класифицира храните според техните основни хранителни съставки; обяснява значението на различните видове храни и техните съставки за здравето; съставя елементарно балансирано дневно меню; различава годните от негодните храни; посочва и следва елементарни правила за здравословно хранене (по отношение на приемане и усвояване на храната, значението на сутрешната закуска и т. н.); осъзнава и цени значението на здравословното хранене за своето развитие

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО ЕКОЛОГИЧНО ОБРАЗОВАНИЕ

Област на компетентност	**Знания, умения и отношения** ***В резултат на обучението ученикът***
Вода, почва, въздух	описва основните компоненти в състава на атмосферния въздух и етапите в кръговрата на водата, като коментира значението и важността на всеки компонент (атмосфера, вода, почва) според техните основни функции в природата и значението им за живите организми и за човека; аргументира нуждата от опазването на чистотата на въздуха, водите и почвата и приноса на всеки отделен човек; изброява примери за подходи за пестене на вода в семейството и в общността и ги прилага; коментира взаимната обвързаност на компонентите въздух, вода, почва, растения и животни;

Енергия и климат	изброява различни източници и начини за производство на енергия и обяснява как те влияят върху състоянието на атмосферата и околната среда; оценява значението на пестенето на енергия за опазване на природните ресурси и формулира правила за поведение в семейството, в класа, в училището; коментира дейности от човешкото поведение, които представляват заплаха за озоновия слой, и обяснява начините за предотвратяване на разрушаването му; описва действието на ултравиолетовите лъчи върху човешкото тяло и начините за предпазване

Биологично разнообразие	коментира някой от основните начини за опазване на природата – различни видове резервати у нас и по света, разумно ползване на ресурсите, поддържане на чистотата в заобикалящата ни среда (вкл. в природни и урбанизирани територии); изразява своите чувства от срещата с природата, като използва различни художествени средства
Потребление и отпадъци	обяснява какво са отпадъци и как те са свързани с начина на живот на хората; описва и групира различните видове битови отпадъци според състава им – органични, пластмаса, хартия/картон, стъкло, метал, дърво, други
	(текстил, кожа, гуми); анализира влиянието на замърсяването на околната среда върху здравето на човека; изброява различни места, които хората замърсяват, обяснява как става това и формулира предложения за промяна; дава примери за опасни химични вещества и смеси, използвани в ежедневието, и посочва правилните начини за безопасна употреба, съхранение и изхвърляне; формулира правила за отговорно поведение, свързано с отпадъците, в паралелката, училището, семейството, на улицата, в градинките, в планината, на морето и др.
Общество и околна среда	изброява организации, занимаващи се с опазване на природата; илюстрира различни места, които хората замърсяват, обяснява как става това и формулира предложения за промяна; планира и участва в съвместни дейности за опазване на природата

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ

Област на компетентност	**Знания, умения и отношения** ***В резултат на обучението ученикът***
Културни идентичности	познава различни измерения на културата – родова история, бит, обичаи, традиции, фолклор, ролеви модели, ценности; усвоява начални знания, свързани с колективната памет, от областта на литературата, изобразителното изкуство, музиката и др.; разпознава културно-специфични характеристики на етнически общности у нас
Културна осъзнатост	формира у себе си емпатични нагласи за разбиране на чуждото поведение; осъзнава ценността на взаимното обогатяване на културите, произтичащо от позитивни интеркултурни взаимодействия; отстоява значимостта на културата на неговата общност

Културни различия, толерантност и конструк-тивни взаимодействия	умее да идентифицира прояви на нетолерантност в отношенията между представители на различни културни общности; развива умения за взаимодействие с представители на други културни общности във формална (учебна) и неформална (свободно време – изкуство, занаяти, спорт, туризъм и др.) среда; развива умения за сътрудничество в мултикултурни екипи
Интеркултурно образование и права на човека	запознат е с международни и национални нормативни документи, отнасящи се до човешките права; развива чувствителност към прояви на дискриминация

ТЕМИ ПО ГРАЖДАНСКО, ЗДРАВНО, ЕКОЛОГИЧНО И ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ:

I. Здравно образование:

1.Здравето като ценност и качество на живота
2.Изкуството да сме здрави
3.Храни се разумно
„Режим на хранене”
„Здравословна храна”
„Хранителни разстройства-анорексия, булимия, преяждане”.
4.Храната-приятел или враг
5.Интимност и интимни отношения
6.Болести предавани по полов път
7.ХИВ и СПИН-какво трябва да знаем?
8.Методи на контрацепция
9.Наркотиците-илюзия, страдание, престъпност
10.Не на тютюнопушенето
11.Вредата от алкохола
12.Личната хигиена
13.Пубертет – какво да знаем? Промени в моето тяло
14.Физиологични промени
15.Хигиена на половата система
16.Ранни бракове-опасности
17.Насилието в училище
18.Домашно насилие

II. Гражданско образование:

1.Медиите и глобалната мрежа в обществения живот.
2.Права на детето – документи, институции, организации, които ги гарантират
3.Етническа, религиозна и езикова принадлежност
4.Пристрастяване към хазартни игри, интернет
5.Не на агресията и насилието
6.Действия при бедствия, аварии и катастрофи
7.Отговорност и самостоятелност

9.Етикеция, култура на поведение на обществено място
10.Кавалерството днес
11.Празници и ритуали
12.Опасностите които ни дебнат днес
13.Свободното време и хоби
14.Суеверия
15.Секти:
„Методи на сектите и травми нанесени от тях”
„ Как да разпознаем сектата”
16.Малолетни, непълнолетни и пълнолетни- права и задължения.
17.Държавно управление на Р. България
18.Права на човека-избирателно право в Р. България
19.Демократично общество
20.Политика и власт
21.Личностно развитие
22.Конфликти в училище. Приятелски натиск
23.Моите родители
24.Семейна среда
25.Какво е приятел? Видове приятелства
26.Какво е любов? Как да я познаем?
27.Ценностна система. Видове ценности
29.Образователна система в България

III. Екологично образование:

1.Потребление и отпадъци
-човешкото всекидневие-източници на замърсяване
-видове отпадъци-битови, производствени, строителни и др.
2.Видове замърсявания на околната среда-последици
3.Правила за съхранение и работа с опасни вещества и смеси
4.Водата
„Водата - природен ресурс”
„Водата –основен фактор за живот
5.Биологично разнообразие
-намаляване и изчезване на определени видове
-бракониерство
6.Категории защитени територии
7.Общество и околна среда
8.Енергия и климат
9.Енергоспестяващи източници
10.Екологични проблеми – природни бедствия
11.Разделно събиране на отпадъци. Рециклиране.

IV. Интеркултурно образование:

1.Културни идентичности
2.Културна осъзнатост
3.Толерантност

4.Културни различия
5.Интеркултурни отношения
6.Конфликти в мултикултурна среда
7.Да приемем различния до нас, защото и ние сме различни от него
8.Аз и другите
9.Светът на младите
10.Проблеми с приятелите
11.Общуване с връстниците
12.Идентичност
13.Моята личност и моят свят
14.Сътрудничество между различните култури

ОБЯСНИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

1. Училищната програма е предназначена за учители – неспециалисти, които ще водят учебни часове в случай на отсъстващи от учебни занятия учители и неосигурени заместници – специалисти. Съобразена е както с основните потребности и интереси на учениците от I до XII клас, така и с приоритетите и ресурсната осигуреност на училището – човешки, материални, финансови и др.
2. Да помогне на учителите – неспециалисти да обучат учениците на жизнено важни и социални умения за сметка на безцелното прекарване на времето си в „свободните" часове.
3. Всяка тема от програмата може да бъде разгледана в 2 или 3 учебни часа със съответни подтеми.
4. Учителят сам ще прецени темата подходяща за съответния клас като се има предвид възрастта на учениците и техния интерес към отделен проблем..
5. Обучението по учебната програма дава пълна свобода на заместващия учител да избере формите и методите на работа за подходящата тема.
6. Да няма дублиране на теми от учебната програма за един и същи клас.
7. Взетата тема се нанася в дневника от заместващия учител в съответния „свободен" за деня учебен час . Срещу учебния предмет се записва- гражданско образование или здравно образование.
8. Обучението по учебната програма не предполага вписване на цифрови оценки. Оценката от участието на учениците е само качествена.
9. Контрол по изпълнение на учебната програма ще се осъществява от директора на училището.